

ПРИКЛАДНА ЕКОЛОГІЯ

ЗАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

УДК 557.574

ФОРМИ УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ НА ОСНОВІ ЇХ КОМПЛЕКСНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОЦІНКИ

В.Г. Петрук, О.В. Бондарчук, К.О. Матвієнко

Вінницький національний технічний університет, вул. Хмельницьке шосе,
95, 21021 Вінниця, petrukvg@gmail.com

У статті запропоновано науково-теоретичні засади створення підприємств, які будуть спеціалізуватись на проведенні екологічної оцінки земель сільськогосподарського призначення, починаючи від аналітичних робіт, закінчуючи розробкою конкретних заходів по оптимальному використанню земельної ділянки. *Ключові слова:* екологічна оцінка, навколишнє середовище, аналітичний контроль, моніторинг сільськогосподарських земель.

Формы управления экологической безопасностью сельскохозяйственных земель на основе их комплексной экологической оценки. В.Г. Петрук, А.В. Бондарчук, Е.А. Матвиенко. В статье предложены научно-теоретические основы создания предприятий, которые будут специализироваться на проведении экологической оценки почв сельскохозяйственного назначения, начиная от проведения аналитических работ, заканчивая разработкой конкретных мероприятий по оптимальному использованию земельного участка. *Ключевые слова:* экологическая оценка, окружающая среда, аналитический контроль, мониторинг сельскохозяйственных земель.

Forms of environmental safety of agricultural lands management based on complex environmental evaluation. V.G. Petruk, O.V. Bondarchuk, K.O. Matvieynko. This article proposes scientific and theoretical basis for enterprises development specializing in complex environmental evaluation of agricultural lands from analytic investigations to elaboration of measures on optimal land use. *Keywords:* environmental evaluation, environment, analytic control, monitoring agricultural land.

Вступ

Екологічна безпека планети, держави, регіону – один з найважливіших показників життєзабезпечення цивілізації в цілому та її територіальних груп. Нині у цьому напрямку робиться дуже мало, у більшості випадків в авральному режимі по факту виникнення загрозової ситуації. На жаль, про екологічні проблеми зараз ми згадуємо у значній мірі в одній площині – популізм, піар-технології, передвиборчі програми та агітації. Інша площина – конкретні пропозиції по вирішенню проблеми залишається поза увагою суспільства. Здебільшого увага приділяється локалізованим факторам, які психологічно сприймаються людиною як небезпечні: ГМО, клонування, ядерні відходи. Одразу за психологічним фактором включається економічний. Грошові потоки починають надходити не у ті сфери, де вони реально потрібні, а в ті, де більше галасу. Відповідно, реальні екологічні проблеми та загрози залишаються поза увагою суспільства.

Тому ми вважаємо, що вирішення даної проблеми повинно повністю лягти на плечі науковців, які б змогли чітко відокремити популістичні заяви від конкретних науково-практичних рішень, і в перспективі спрямувати свої наукові досягнення в руслі вирішення тієї чи іншої екологічної проблеми.

Виклад основного матеріалу

Вінницька область є аграрним регіоном з багатими ґрунтами і історичними традиціями господарювання на землі.

З розвитком науково-технічного прогресу у сільському господарстві почали впроваджуватись нові технології, пов'язані в більшій мірі з використанням хімічних засобів захисту рослин, пестицидних препаратів, добрив та інших отрутохімікатів. Сучасні земельні відносини між землевласником і орендарем нині мають варварський характер, оскільки, беручи землю в оренду на 20–30 років, орендар виснажує її повністю, не витрачаючи зусиль на відновлення земельних ресурсів. І тут уже постає питання екологічної безпеки як ґрунтів, так і продукції, яку на цих ґрунтах вирощують. Саме цьому питанню зараз у сільському господарстві майже не приділяється увага.

Відомо, що 18 липня 2011 р. голова комітету аграрної політики та земельних відносин Г.М. Калетник вніс до ВРУ законопроект «Про ринок земель», який в майбутньому визначатиме землю як товар і на основі якого з'являться нові суб'єкти господарювання. Враховуючи той факт, що земля перетвориться на товар, до неї буде висуватись ряд вимог, яким вона повинна відповідати (як будь-який інший товар на території України відповідає вимогам ГОСТу або ТУ).

Ми пропонуємо звернути увагу не лише на грошову оцінку (як це задекларовано у вище зазначеному законопроекті), а й на якісну оцінку землі, як товару. Суб'єкти господарювання мають знати, що вони купують і з чим будуть мати справу в майбутньому.

Зараз ми бачимо вирішення цього питання в створенні системи комплексної оцінки якості земель, що будуть здійснювати підприємства, зда-

тні проаналізувати якісний стан ґрунтів, антропогенний вплив сільськогосподарських технологій, які використовувались на досліджуваній ділянці, сформулювати висновки, запропонувати конкретні рішення по відновленню родючості та поверненню стану ґрунту до придатного для використання відповідно потребам покупця, створити екологічний паспорт земельної ділянки, запропонувати майбутньому господарю екологічно-безпечні сільськогосподарські технології, придатні саме для даного типу земельної ділянки.

Екологічна оцінка заснована на простому принципі: легше виявити і запобігти негативним для навколишнього середовища наслідкам діяльності на стадії планування, ніж знайти і виправити їх на стадії її здійснення. Таким чином, екологічна оцінка зосереджена на всебічному аналізі можливого впливу запланованої діяльності на навколишнє середовище і використанні результатів цього аналізу для запобігання чи пом'якшення екологічного збитку. Такий підхід стає особливо актуальним у міру дотримання стратегії сталого розвитку.

В Україні основними складовими системи екологічної оцінки є екологічна експертиза, яка організується державними природоохоронними органами, і оцінка впливу на навколишнє середовище, що здійснюється замовниками документації, яка підлягає експертизі [1–2].

У процесі екологічної оцінки земельних ресурсів можна виділити 4 структурних блоки:

- процедура екологічного функціонального оцінювання;
- процедура оцінювання екологічного ризику;

- процедура оцінювання екологічного впливу;

- процедура оцінювання екологічного менеджменту [3].

При організації підприємства з оцінки якості земель потрібно враховувати такі фактори:

- екологічна оцінка розглядається як процес, а не просто як дані чи документи, отримані в результаті цього процесу;

- екологічна оцінка розглядається як процес систематичний, тобто відповідний визначеним правилам;

- екологічна оцінка не обмежується етапом планування, а охоплює й етап здійснення намічуваного використання землі.

Процес екологічної оцінки земельного фонду містить:

- аналіз (прогноз) потенційних впливів намічуваного використання землі на навколишнє середовище й оцінку його значущості;

- консультації із зацікавленими сторонами з метою пошуку взаємоприйнятних рішень;

- використання результатів прогнозу впливів і консультацій у процесі прийняття рішень, що стосується намічуваного використання землі [4].

Отже, можна розробити алгоритм роботи підприємства, яке буде займатись питаннями екологічної оцінки земель сільськогосподарського призначення:

З вище зазначеного, майбутнє підприємство з оцінки якості земель має складатись, щонайменше, з 2 основних відділів, а саме:

- відділ аналітичного контролю;
- відділ моніторингу.

Відділ аналітичного контролю повинен мати спеціалізовану сертифіковану лабораторію, забезпечену кваліфікованим персоналом, до складу якого будуть входити як лаборанти різного профілю (хімічний аналіз, біологічний аналіз, мікробіологічний аналіз) так і спеціалісти з ґрунтознавства. Також відділ має бу-

Література

1. Другак В.М. Теоретичні і методичні основи економіки землекористування / В.М. Другак. – К.: ЦЗРУ, 2004. – 150 с.
2. Погурельський С.П. Методи експертного аналізу купівлі-продажу земельних ділянок / С.П. Погурельський // Управління земельними ресурсами в умовах ринкової економіки. – Львів: Укр. технології, 2004. – С. 131–134.
3. De Groot R.S. Environmental functions as a unifying concept for ecology and economics / R.S. De Groot // *The Environmentalist*. – 1987. – № 7 (2). – 105 с.
4. Курильців Р.М. Екологічна оцінка раціоналізації використання і охорони земель / Р.М. Курильців // Науковий вісник національного лісотехнічного університету. – Львів. – 2006. – Вип. 16 (1). – С. 266–270.

ти забезпечений необхідним обладнанням для відбору проб.

Відділ моніторингу стану ґрунтів включатиме у свою структуру фахівців-екологів, які зможуть кваліфіковано обробити аналітичний матеріал, змодельовати дію антропогенних факторів, спрогнозувати їх вплив на екосистему і, нарешті, подати відповідні рекомендації по веденню запланованої господарської діяльності, а також надати інформацію по сучасним екологічно-чистим технологіям здійснення відповідних сільськогосподарських робіт.

Висновки

Таким чином, у разі прийняття Закону України «Про земельну реформу», створення і організація підприємств по оцінці якості земель сільськогосподарського призначення є безальтернативним. Це, у свою чергу, передбачає ряд організаційно-правових та економічно-регуляторних заходів, які потребують подальшого вивчення і безпосереднього впровадження в практику.